

„БАУК“ СИРИЗЕ ИЛИ КУДА ИДЕ ЕВРОПСКА УНИЈА?

Резиме: У раду аутор проблематизује феномен изборне победе СИРИЗЕ у Грчкој и узроке и последице по ЕУ. У фокусу његове анализе налази се структурна детерминација ове појаве у савремености, као и критички покушај њеног манипулативног медијског представљања као новог „баука“ који прети да се прелије широм Европске уније.

Аутор указује да је СИРИЗА, као покрет незадовољних маса/бирача, последица противречности кризе савременог капитализма, па и саме ЕУ. Право је питање: куда иде Европска унија? Аутор анализира узроке напуштања социјалдемократског модела и последице некритичке имитације/спровођења неолибералне стратегије развоја у ЕУ. Његова је теза: да уколико се ЕУ не врати социјалдемократском моделу, социјалне и регионалне неједнакости, довешће до ширења социјалних покрета попут СИРИЗЕ широм Европе. Очекивано је да ће у догледној перспективи нарасте противречности савременог капитализма и обнова социјалног питања у ЕУ произвести нове социјалне и политичке покрете левице као актере антисистемског деловања, остваривања и делигитимације.

Кључне речи: СИРИЗА, Европска унија, неолиберализам, социјални покрети, левица.

„БАУК“ СИРИЗЕ ИЛИ СПИНОВАЊЕ СТРАХА ОД ПРОМЕНЕ

Победа СИРИЗЕ у Грчкој на парламентарним изборима у јануару 2015. године забринула је савремену номенклатуру у ЕУ – банкократе, технократе и политократе. Одмах су медији почели распредати и ширити причу о „бауку“ СИРИЗЕ – о сиризи као вирусу који би могао да зарази масе и сруши поредак ЕУ; угрози интересе владајућих класа, а пре свега финансијских институција. Додуше, та прљавна кампања одиграла се још у предизборним процесима, када је званична политократска и банкократска елита ЕУ (пре свега, у Бриселу, Немачкој, ММФ и Светској банци) отпочела навијачки да стаје на страну Антониса Самараса (владајућег грчког премијера, финансијског технократу).

О програму СИРИЗЕ у 40 тачака у постизборном периоду, бројни страни и домаћи аналитичари писали су као о анархистичној

¹ ljubisa.mitrovic@filfak.ni.ac.rs

левици, популистичком покрету, о обнови неокомунистичке партије².

Ваља, међутим, рећи да је СИРИЗА више покрет осиромашених и незадовољних маса у Грчкој. Он је израз структурне кризе коју генерира неконтролисана моћ банкара, финансијске буржоазије у ЕУ и свету. Грчка није изоловано острво – њена криза, прилике и неприлике, део су ланца светске кризе капитализма у глобалном светском систему, у коме земље светског центра на бројне начине безобзирно експлоатишу и одређују судбину земаља у зони светске полупериферије и периферије. Криза земаља на југу Европе – део је глобализације светске кризе и она се неће зауставити све док се тај систем неолибералног финансијског глобализма не замени новим моделом глобалног друштвеног развоја.

СИРИЗА је испливала на таласу широког незадовољства грчког народа, не само радом текуће владе, која је по налогу „гројке“ морала да спроводи радикалне реформе и мере штедње, затеже каишеве, затвара и распродаје фирме, производи масовну незапосленост и беду. СИРИЗУ је, између осталог, произвела ЕУ – својом политиком неолибералног фундаментализма, тржишног бандитизма, у служби интереса евракратије и банократије. Стога је право питање: шта се збива са ЕУ и куда она иде? Управо у одговору на то питање лежи прави кључ објашњења шта је узроковало појаву СИРИЗЕ и да ли ће она остати само грчка и јужњачка специфичност или ће се епидемијски ширити Европом и светом.

КУДА ИДЕ ЕВРОПСКА УНИЈА?

Још пре двадесет година је француски социолог *Пјер Бурдије*, у својим радовима и јавним наступима, указивао да ЕУ напушта социјалдемократски модел социјалне државе и некритички прихвата англосаксонски неолиберални модел друштвеног развоја. На том фону остваривала се деструкција социјалне државе под фирмом њеног реструктурирања.

Са изборима у Грчкој као да је пуштен дух из боце. Незадовољство народа, који је био заморен дугим реформистичким „маршом кроз институције“, показало је ново лице грађана.

Напуштајући социјалдемократски пројекат ЕУ, под утицајем англосаксонског неолиберализма, све више потискује, реструктурира, и деструира не само институције социјалне државе, већ и елементарне основе социјалне солидарности међу људима, класама, народима, неостављајући међу људима ништа друго сем голог интереса лихварског рачуна.

Таква ЕУ постала је све више технократско-плутократска творевина која се шири на Исток, по логици геоекономске и војно-стратешке логике, а не по логици заједничког интереса европских народа. Предаторски интереси мегакапитала били су покретачка полуга њене експанзије, а не истинска модернизација и напредак нове Европе и

² Опширније о програмским одредницама СИРИЗЕ видети на крају чланка у Прилогу.

постсоцијалистичких друштава. Свуда где се ширила ЕУ наметан је англосаксонски модел бескрупулозног рачуна иако су народи и елите очекивали социјалдемократски модел, који је после Другог светског рата владао Западном Европом.

Савремена Европа се изменила. Она је, у форми ЕУ, изгубила социјалну душу. Постала је „трговачка држава“ (Фихте) коју покреће бог Мамон и бог Марс. Она се све више изнутра цепа на „Европу банкара“ и „Европу радника“. У последње три деценије извршена је аристократизација социјалдемократије, американизација левице и њена пацификација. Окрећући леђа свету рада, не само традиционалним „плавим оковратницима“, већ и модерној радничкој класи и средњој класи, социјалдемократија и елита ЕУ свој ослонац су потражили у новим управљачким групама: банкократији, технократама и менаџерима, као хиперкласи (Атали). Таква социјална и политичка коалиција данас влада ЕУ. Њен циљ је профит изнад човека и неоимперијална експанзија у служби мегакапитала.

Амерички и британски идеолози (Кајган и Купер) о настајућем добу у савремености пишу као о добу „либералних империја“. На тој стратегији ЕУ је доживела цепање своје унутрашње структуре и кохезивности. Она је постала продужена рука, инструмент крупног капитала у његовој предаторској мисији. Лихварском логиком капитала бројне земље, посебно јужне Европе, постале су плен – увучене су у зачарани круг дужничког ропства. Најшири слојеви народа постали су најсиромашнији, док је мањина компрадорске елите све богатија. Неолиберална стратегија асиметричне глобализације довела је до феномена европског Севера и Југа, до антагонизирања друштвених класа, раста незапослености, енормне експлоатације, ширења незадовољства и раста етничко-религијских сукоба и расизма.

Светска криза која није окончана већ је палијативним мерама (упумпавањем лажних новчаница) само одложена, али се глобализовала, односно сели се из САД у ЕУ и друге регије света. Ова криза је структурална и дугорочна и попут цунамија – тресе и обара економије бројних земаља. Светска поседничка класа жели да наплати дугове, а државе су све више осиромашене од пљачке тајкуна и компрадорске класе. У том сендвичу народ, радништво и средња класа нашли су се под ударом мера штедње, тзв. структуралних реформи.

Европски банкократи и технобирократи стежу каиш и затежу омчу дугова. Моћне институције, ММФ, Светске банке, вођене својим интересним рачуницама, нису спремне на компромис, а камоли на отпис дугова. То је довело бројне политичке елите на југу Европе не само у подређен положај, већ и да предузимају непопуларне мере, којим кажњавају свој народ, што је изазивало масовно незадовољство. Владајућа номенклатура постала је споразумашка. То су масе осетиле као издају својих интереса. Из такве ситуације рођена је СИРИЗА, као покрет који се противи оваквом програму штедњи и курсу капиталистичких антинародних реформи, које се предлажу као лек за дужничко друштво југа Европе.

СИРИЗА је истакла своју заставу отпора испред незадовољ-

них маса осиромашених. Она је рекла *не* банократији ЕУ, истакла је да се бори за повратак достојанства демократије и нову платформу изласка из кризе и преображаја друштва. Дух СИРИЗА неће остати да мирује само испод Акропоља. Он ће се из домовине демократије проширити, пре или касније, широм Европе, без обзира на понашање вођства овог покрета, који ће доласком на власт бити принуђено на бројне компромисе.

Време је да се политика из технократских канцеларија бриселских бирократа, ММФ, Светске банке, врати у наручје грађана, а демократија постане инструмент у служби народа за народ. Парафразирајући, могли бисмо рећи Европом кружи нови баук, баук СИРИЗЕ, све силе евопске и светске моћи удружиће се у конзервативном отпору против њега.

СИРИЗУ чекају велики отпори и муке на њеном путу. Али, она је бар за тренутак вратила наду новим отписаним генерацијама да је вредно пробудити се и борити се, и да није све изгубљено! Наравно, ако се утопијска нада повеже са прометејским правом грађана на побуну, борбу за самоослобођење!

Успон покрета СИРИЗЕ повезан је са масовним незадовољством, структуралним неједнакостима у савременој Европи/ЕУ, које су израз реформи и прилагођавања планетарном англосаксонском моделу неолиберализма. Он је одговор на све изразитије/вулканско незадовољство осиромашених маса постојећим поретком, који је уз све особености, део ланца глобалног капиталистичког система.

Контроверзне су реакције и интерпретације на ову појаву. У распону од одобравања до оспоравања, од наде до разочарења у Грчкој, ЕУ, Европи и свету.

Моје је гледиште: СИРИЗА је више нов социјални покрет, популистички и антиглобални, социјално левичарски. Њему тек предстоји да се профилише као партија. Да ли ће у том процесу постати партија левице, или ће се трансформисати у центристички народни фронт/покрет, то ће време показати. Покрети оспоравања у успону често широко освоје масе и бирачко тело, али тек када освоје власт покажу своје право лице. Да ли ће СИРИЗА остати верна свом предизборном програму – од 40 тачака – или ће одустати, то не зависи само од воље вођства и симпатизера, већ и реалних услова изласка из кризе грчког друштва и привреде, али и детерминизма и услова борбе који иду из ширег глобалног контекста/светског окружења капитализма у кризи.

КРИЗА МОДЕЛА РАЗВОЈА ЕУ ИЛИ УСПОН АКТЕРА ОСПОРАВАЊА КАПИТАЛИЗМА

Послератни (након Другог светског рата) развој Европе могли бисмо грубо поделити на три етапе:

1. *Период социјалне државе* (Европа Њу Дила, социјалне државе, блоковске поделе и детанта);

2. *Период ЕУ – од пада Берлинског зида до данас* (велика очекивања и илузије, уједињавање Немачке, прихватање англосаксонског модела неолибералног развоја, потискивање социјалне државе, јачање социјалних регионалних неједнакости Север–Југ, успона новог фашизма);

3. *Пројектована будућност Европе наде* (обновљена социјадемократија, мултиполарност ослобађање америчког протектората и јединство са Русијом, Де Голова Европа од Атлантика до Урала. Европа уједињених држава и региона, равноправних народа и слободних људи);

СИРИЗА је побудила наду у такву будућност Европе: која враћа достојанство човеку и демократију и афирмише истинске вредности са тробојке грађанске револуције „слобода, једнакост, братство“. Без такве Европе ЕУ, као *трговачка надржава*, претвориће се у киклопа и тоталитаристичку хоботницу снага крупног капитала, која ће гутајући мале народе прогутати и саму себе и изгорети у својој халапљивости! Садашња ЕУ налази се у загрљају бога Мамона и бога Марса. Она је амерички протекторат и марширајући под заставом НАТО-а – инструментализована за његове геостратешке циљеве, све више постаје фактор сукоба и геополитичке нестабилности у свету.

СИРИЗА је настала на дубокој структурној кризи у Европи и свету 2007/2008. године и из неспремности и неспособности владајућих елита да превазиђу исту. На том расцепу (рецесији и моделу програму неолибералне „штедње“) и валу масовног народног незадовољства јавила се СИРИЗА која је политички капиталисала широко социјално незадовољство осиромашених маса.

Насупрот програму радикалне штедње, рестрикције, даље надпросечне експлоатације и диктатуре олигарха/тајкуна: банкократије, политократије, тј. владајуће номенклатуре, СИРИЗА је понудила алтернативни пројекат у односу на европску тројку (гувернера ЕУ) и компрадорских елита у Грчкој, Италији и Шпанији.

Разуларен мегакапитал и разорена држава гусарски се понашају према радним, осиромашеним масама. Насупрот сателитских компрадорских елита које су слуганске према крупном, страном и домаћем капиталу, СИРИЗА је рекла „НЕ“ зеленашком програму штедњи, а то значи диктатури снага капитала.

СИРИЗА је део проблема Европске уније, али нисам сигуран да је део решења. Проблеми ЕУ су дубљи, структурни, системски. Они су део кризе модела развоја у глобалном светском систему, који је европска елита некритички прихватила постајући део ланца мегакапитала, његове репродукције, концентracије/централизације и интеграције. Наиме, 80-тих година са етаблирањем неолибералног англосаксонског модела развоја у свету Западна Европа још увек је била у знаку социјалдемократског модела развоја, а онда се под утицајем експанзије неолиберализма полако урушавала и прешла на неолиберални. У том контексту настало је, под фирмом реформи и реструктурирања, радикално напуштање социјалне државе. Данас и ЕУ као облик регионалне мегаинтеграције и глобализације, попут осталих сателитских

земаља, следи и афирмише неолиберални модел развоја. Овај пак производи дубоку структуралну и антисистемску кризу, производећи социјалне и регионалне неједнакости, разарајући социјалну солидарност и јачајући противречности између европског Севера и Југа, између „Европе банкара и Европе радника“ (П. Бурдије).

На овом фону – остваривања неолибералног пројекта у ЕУ – настало је олако/неконтролисано презадуживање њених чланица, па и Грчке. Оно је повезано са халапљивом логиком понашања не само банократске зеленашке класе, већ и компрадорских елита. Тако су не само Грчка, већ и остале земље југа Европе, али и земље у транзицији, уведене у односе модерног дужничког ропства, са свим социјалним и политичким последицама које из тога произилазе.

Финансијска криза из 2008. године најпре је произведена и експлодирала у САД, а онда се проширила на остатак света. У условима глобалне економије дошло је до њене репродукције и феномена светске глобализације кризе.

Табела. 1. Дубина социјалне поларизације света

Светска популација (у %)	Светско богатство (у %)
Најбогатији 20	82,7
Други 20	11,7
Трећи 20	2,3
Четврти 20	1,9
Најсиромашнији 20	1,4

Извор: Held and McGrew 2002: 82.

Подаци говоре да се омча дугова све више затеже у свету и ЕУ. Финансијска криза је само врх леденог брега у савременом капитализму, који све више производи дисфункционалност у развоју и управљању. Ова криза има структурални карактер и део је кризног процеса „дугог вала“ који ће на крају сломити овај модел развоја и систем финансијског „апсолутног капитализма“. Из његових неједнакости и противречности данас се рађају бројна/масовна незадовољства и сукоби, који су антисистемски и које снаге поретка ускоро неће моћи контролисати и интегрисати.

Владајуће политократске и технократске елите, по налогу центара моћи из Вашингтона и Брисела, ММФ и Светске банке, форсирају програм антикризних реформи – у лику штедње, смањења плата, рестрикција социјалних давања, отпуштања радне снаге из јавног сектора, радикалне приватизације, реструктурирања привреде. Све су ове мере, даље, сиромашиле најшире слојеве друштва, јачајући социјалну беду – довеле су у положај прекаријата и социјалне несигурности две трећине становништва, дакле, не само произвођачке слојеве, већ и средњу класу. Све је то произвело ескалацију масовног социјалног

незадовољства. На том фону настао је и феномен СИРИЗЕ – као израз отпора, бунта, непристајања масе на политику даљег стезања каиша штедњи, које су осиромашиле становништво, а нису решиле проблем.

СИРИЗА је у изборном процесу политички капиталисала социјално незадовољство грађана, који припадају радним класама/слојевима друштва и младој генерацији. Она је објединила интересе не само „трећег staleжа“, већ и средње класе чији се интерес нашао на удару програма *неолибералних убиствених* реформи по налогу „тројке“. Својим предизборним проблемом од 40 тачака СИРИЗА је пробудила наду да је могућ отпор снагама крупног финансијског капитала и бриселској бирократији. Ово супростављање, као и успех на изборима, бројни су аналитичари и медијски спинови прогласили као појаву новог баука, у лику левичарске СИРИЗЕ. Њоме су застрашивали европску политобирократију и банкократе, истичући да Грчка неће враћати дугове и да ће изаћи из еврозоне, чиме се може отворити пандорина кутија урушавања и дезинтеграције ЕУ.

Ваља рећи да је СИРИЗА више социјални покрет незадовољних осиромашених маса неголи конзистентна левичарска формација. Њену победу омогућила је синергија проблема и незадовољства коју је изразила/артикулисала у изборном процесу СИРИЗА. Она ће се у постизборном процесу суочити са тежином проблема лако датих политичких обећања. Но, кључно је питање *куда иде Европска унија?*

Уочи избора (у изборном процесу) у Грчкој, и постизборном периоду, грађанство, Европу и свет, вајни аналитичари различитих боја, као и лицемерни медијски мајстори спинују, шире фаму о бауку СИРИЗЕ, који кружи Европом и светом. Поставља се питање: коме одговара/ко покреће ову медијску кампању и њоме застрашује европско грађанство?

Ваља одмах на почетку рећи да ме ово спиновање подсећа на баук о вуку и девојчици. Наиме, да се власи не сете, док у ЕУ нараста десница која ће ускоро победити не само у водећим нацијама већ и у европском парламенту, дотле се на велико испреда мит о опасности од левичарске СИРИЗЕ и повратку црвених политичких снага „трећег staleжа“ транзиционих губитника, жртава неолиберално тржишних фундаменталиста, економских зеленаша и убица. Снагама мегакапитала, корпоратске моћи и светске банкократије свакако не одговара повратак левице, а посебно аутентичне, која у условима овакве кризе мора бити радикална, солидаристичка и еманципаторска, да би оправдала назив „фирме“.

За разлику од већине партија институционалне левице и социјалдемократских партија, данас у Европи и свету (које су подрепашке, дубоко интегрисане у владајући поредак капитал-односа и на тај начин изгубиле легитимитет и идентитет левице), *нова радикална левица* мора изнова артикулисати интересе снага модерног света рада и новог пролетеријата, свих оних депривираних маргинализованих група и слојева у савременој структури капиталистичког друштва, који су у положају беде, експлоатације и деструкције достојанства. То су губитнички слојеви израсли у последњих 40 година на неолибералној

стратегији развоја која је 2/3 човечанства осиромашила, обезвредила и баčila на социјално дно. То је нов свет парија – лумпенпланете, који нараста и коме ће ускоро, како упозоравају истраживачи, припадати више од две трећине осиромашеног човечанства.

Табела 2. Удео становништва у расподели (уживању) светског богатства

	Процент људи који располаже	% Богатства
Најбогатији	1%	48,20%
Мање богати	20%	46,30%
Остали	79%	5,50%

Извор: НИИ, 12. 2. 2013: 14 (према прорачунима Тома Пикетија у студији *Капитал у 21. веку*)

Време је за ново отржење. Садашњу кризу нису произвели произвођачки слојеви, нити сиромаси у ЕУ и свету. Она је производ неолибералног тржишног фундаментализма, нових талибана монетаристичке економије, која је успела да од 1980. године превлада у свету и чији је актер финансијска буржоазија, која данас влада светом. Наравно, у коалицији са политократским и технократским елитама, војним и медијским магнатима. Њене кључне институције политичке, економске и војне моћи су: ММФ, Светска банка, Светска трговачка организација, НАТО.

На том моделу неолибералног развоја произведена је светска криза. Она је данас глобализована. Од ње се данас и љуља ЕУ. Палијативним мерама у САД, она је само привремено одложена. Истраживачи пишу да *криза тек долази* и да уколико се не крене другим путем неизбежан је слом владајућег система.

У овом контексту мора се поставити право питање: *Шта је са ЕУ? Куда она иде?*

ЕУ се у последњих 35 година растаје од социјалдемократског развојног модела социјалне државе, а њена елита прихватила је и у пракси остварује англосаксонски неолиберални модел развоја. На том фону врше се структуралне реформе којима се преферира монетаристичка економска политика, а запоставља развој сектора реалне економије, врши радикално реструктурирање јавног сектора, институција социјалне заштите и солидарности. Оваква политика: довела је до све веће незапослености, прекаризације, масовног отпуштања плавих оковратника, енормне експлоатације света рада, до раста социјалних и регионалних неједнакости, противречности и сукоба између класа и слојева, осиромашеног Југа и богатог Севера. Неолиберални модел, који је у служби банократа, довео је због њихове халапљивости и потискивања развоја реалног сектора, до банкрота економије.

Из оваквих објективних противречности нарасло је масовно социјално незадовољство не само доњих слојева новог „трећег стале-

жа“, већ и припадника средње класе.

У хијерархизованом социјално сегрегисаном друштву различите су позиције и поглед припадника различитих друштвених класа и слојева и њихових политичких представника на савремену кризу. Отуда и различит поглед на појаву СИРИЗЕ и различите интерпретације њене улоге.

Одмах треба истаћи: да је СИРИЗА *више последица и део проблема неголи решење и перспектива Европе*. Она је опомена да се даље овако не може и да неолиберални модел може увести друштво и свет не само у дубљу кризу већ и антисистемске сукобе.

Време је за преиспитивање и отклон од ове стратегије халапљиве безобзирности светског/глобалног *Минотаура* са Вол Стрита (Јанус Варутакис). Речју, неопходна је радикална промена глобалне неолибералне стратегије. *Европа треба да се врати социјалдемократском развојном моделу*, који има социјалну душу и мотивишући делује на целину произвођачког састава грађанског друштва. То је модел у чијем средишту су: слобода човека, акционарство, партиципативна демократија, солидаризам. Он на стратегији социјалног партнерства рада и капитала враћа поверење у друштвене снаге; мобилише све актере у борби за одрживи развој, хуманизацију друштва, непосредну демократију и еманципацију човека. Такав модел друштвени развој ставља у службу сваког човека и свих народа. Он враћа човеку достојанство, а човечанству веру у другачију бољу будућност.

Садашња ЕУ је облик регионалне економске и политичке мегаинтеграције настао на фону глобализације и пацификације овог региона. Природно би било да се унутар овог европског интегрисаног мегапроцеса као партнер нађе и нова Русија. Међутим, пошто то није одговарало америчкој глобалној геостратегији, по којој, према сценарију З. Бжежинског из *Шаховске табле* (1997), Европа се третира као амерички протекторат, те је неопходно контролисати њене токове и стално набијати „клинове раздора“ између ње и Русије, и Кине и Русије. Извесно је да данас САД остварују већу контролу над новим чланицама ЕУ (Пољска, Румунија, Бугарска) и преко њих утичу на земље старе и централне ЕУ (као што су Немачка и Француска).

Актуелни рат у Украјини инициран је управо геостратешким циљевима САД. Ова тенденција показује да се НАТО неће задржати све до граница Русије, геополитички је опкољавајући и дестабилизирајући. Озбиљно је питање како ће Русија одговорити на нове геополитичке изазове. Пред светом је велика неизвесност, па и могућ глобални сукоб светских размера.

Европи и ЕУ потребно је ново отварање према модерној левој опцији и њеним изворним социјалним снагама у друштвеној структури, ако не жели да буде захваћена новим социјалним и политичким пожарима и провалом/успоном деснице, на чијем би се валу обнављао фашизам, нови тоталитаризам.

СИРИЗА је више аларм и упозорење неголи баук. Од ње пропагандисти праве „баук“ чудовиште, како би плашили народ, али и владајуће елите: евробироократију и банкократе.

Но, ово упозорење треба озбиљно схватити, јер СИРИЗА – као покрет незадовољних – емитује поруку о нарастајућем таласу незадовољних и губитника у ЕУ. Њихова социјална девастација је производ политике ЕУ, а пре свега некритичког вазалског прихватања англосаксонског модела развоја, који доминира светом, производећи све веће сиромаштво, противречности и сукобе.

Проф. др *Костас Дузинас*, у свом интервјуу *Неолиберализам није завршна фаза развоја*, између осталог, најпре указује на историјски значај идеје Европе и њених утемељујућих просветитељских принципа: слободе, једнакости, солидарности и отпора репресији и тлачењу – за развој социјалдемократске парадигме и модерног грађанског друштва; потом критикује модел и праксу неолиберализма (у лику доктрине/политике Тачерове и Регана), којим су у пракси све вредности социјалне Европе девалвиране, а ЕУ „постала простор којим влада тржиште над људима, док су се националне владе преобразиле у скуп агенција страних банака“ (Дузинас, 2015а: XIV–XV).

Бројни научници на Западу упозоравају да је неопходан критички и радикални раскид са идеологијом неолибералног глобализма, који производи сиромаштво за већину светског становништва и ширење неоимперијализма у служби крупног капитала. У супротном, садашњи глобални светски систем чека судбина Титаника, а свет и човечанство, еколошка, социјална и људска катастрофа.

Чини нам се да изборна победа СИРИЗЕ у Грчкој може бити повод за ширу и продуктивну *дебату о томе куда иде Европска унија*, али и за критичко испитивање путева и могућности обнове социјалне и политичке левице данас, као актера оспоравања мита о безалтернативности капитализма. Овде указујемо на нека питања и хипотезе која захтевају дискусију и теоријску репроблематизацију. Између осталог, то су:

- *Да ли ЕУ скреће случајно удесно?* Или је то природни израз њеног одустајања од социјалдемократског модела и прихватања неолибералне идеологије/стратегije развоја?
- *Последице оваквог развојног неолибералног модела у ЕУ и свету:*
 - напуштање развоја реалног сектора економије и преферирање монетаризма;
 - све већа незапосленост;
 - све већа неконтролисана експлоатација;
 - све већа спољна и унутрашња презадуженост земље;
 - омча дужничких дугова;
 - промене у класној структури;
 - све веће друштвене неједнакости и незадовољство маса,
 - социјални и класни сукоби.

- *Глобализације светске кризе и ЕУ* – Иако је криза настала у престоници финансијске моћи (САД), пренела се на свет;
- *ЕУ све више тоне у кризу!*
- *Појава популистичких покрета*: као реакција на кризу и чињеницу да се институционална левица бирократизовала и американизовала:
 - Појава антисистемских покрета на југу Европе (у Грчкој, Шпанији...)
 - О генези настанка и програму деловања СИРИЗЕ;
 - Контрверзе око природе овог покрета, могућим дометима;
 - Сиромаштво и незадовољство родило је СИРИЗУ, као симбол отпора „светом тројству“: ММФ, Светској банци и ЕУ;
 - Да ли ће „тактика“ прогутати стратешке циљеве СИРИЗЕ?
 - СИРИЗА – на власти, мора реалистично да се одреди;
 - Ко ме и чему рећи НЕ?
 - Ко ме рећи *можда*?
 - Чему рећи ДА?

- *Домино ефекат – победа СИРИЗЕ и последице по Европу.*
- *СИРИЗА и нова/трећа Европа, и да ли је она могућа?*

У условима глобализације савремене светске кризе *неопходно је преиспитивање владајућег модела развоја у свету* – неолибералног, који генерише „капитализам катастрофе“ (Н. Клајн), социјалдарвинизује односе међу класама и геополитичке сукобе међу државама и народима. Неолиберални модел развоја ставио је „профит изнад људи“ (Н. Чомски), диктат логике тржишта изнад сваке друге логике организације друштва, хуманизације друштвених односа и еманципације човека. Стога је све више научника и истраживача који указују на потребу, не само критичког преиспитивања, већ и радикалне промене владајуће стратегије *развоја у Европској унији*. У вези са тим, проф. др *Костас Дузинас*, саветник СИРИЗЕ, између осталог, у најновијем интервјуу „Политици“ каже: „Европа је пре пред процесом постепене промене доминантног модела устројства економије и организације друштва. Модела који је у времену кризе довео до разарања животне матрице милиона обичних људи. У том смислу изборна победа СИРИЗЕ за Србију је од централног значаја, као што је од значаја и за будућност ЕУ, која и није цела Европа“ (Дузинас, 2015: 4). Иако Дионизис у свом интервјуу истиче да „једино повратак новом просветитељству може спасити Европу и једино то левица може данас да оствари“, чини нам се да ће за остваривање овог циља бити потребна широка коалиција различитих друштвених актера, окупљених на програму и стратегији антикапиталистичке алтернативе.

Уколико се Европска унија не врати социјалдемократском моделу развоја и отвори према младој генерацији и носиоцима нових

производних снага, као и снагама модерне левице и центра, извесно је да ће у овој кризи, „дугог вала“ која све снажније надолази, испливати популистичке снаге агресивне деснице са ауторитарним/неототалитарним пројектима, и на чијем ће се трагу обновити атаквизми, поделе и сукоби у ЕУ и свету. Таква експлозија и експанзија нове деснице може бити катастрофална по опстанак и будућност Европске уније. Но, без обзира на могућа спорења око стратегије и актера изласка из актуелне кризе и даљих праваца и перспективе развоја Европске уније, није на одмет подсетити на песниково упозорење: „ко не слуша песму, слушаће олују“ (Б. Миљковић)!

Прилог Grčka: Program Sirize u 40 tačaka

1. Revizija javnog duga i ponovni pregovori o kamatama i suspenzija isplate dok privreda ne oživi i dok se ne vrati zaposlenost.
2. Zahtevati od Evropske unije da promeni ulogu Evropske centralne banke, tako da ona finansira države i programe javnih ulaganja.
3. Povećati porez na prihod na 75% za sve prihode iznad 500 000 evra.
4. Promena izbornog zakona i uvođenje proporcionalnog sistema.
5. Povišavanje poreza na velike kompanije do nivoa koji je evropski prosek.
6. Usvajanje poreza na finansijske transakcije i posebnog poreza na luksuzna dobra.
7. Zabrana spekulativnih finansijskih derivativa.
8. Ukidanje finansijskih privilegija (Grčke pravoslavne, prim. prev.) Crkve i brodogradilišne industrije.
9. Borba protiv tajnih mera banaka i bega kapitala u inostranstvo.
10. Drastični rezovi vojnih troškova.
11. Povišavanje minimalne plate do nivoa od pre rezova, 750 evra mesečno.
12. Korišćenje zgrada vlade, banaka i Crkve za beskućnike.
13. Otvaranje menzi u javnim školama za davanje besplatnog doručka i ručka deci.
14. Besplatno zdravstvo za nezaposlene, beskućnike i one sa niskim platama.
15. Subvenisanje do 30% otplata hipoteka za siromašne porodice koje ne mogu da isprate rate.
16. Povećanje izdataka za nezaposlene. Povećanje socijalne zaštite za porodice sa jednim roditeljem, starije osobe, osobe sa invaliditetom i porodice bez prihoda.
17. Fiskalne redukcije za dobra od primarne neophodnosti.
18. Nacionalizacija banaka.
19. Nacionalizacija bivših javnih (uslužnih i komunalnih) preduzeća u strateškim sektorima za rast zemlje (železnice, aerotransport, pošta, vodovod).
20. Preferiranje obnovljivih izvora energije i zaštita životne sredine.
21. Jednake plate za muškarce i za žene.

22. Ograničavanje prekarijata i podrška ugovorima na neodređeno.
23. Proširenje zaštite rada i plata radnika koji rade pola radnog vremena.
24. Obnova kolektivnih ugovora.
25. Povećanje inspekcija rada i zahteva za preduzeća koja daju ponude za javne ugovore.
26. Ustavne reforme koje garantuju razdvajanje crkve i države i zaštitu prava na obrazovanje, zdravstvo i životnu sredinu.
27. Referendumi o ugovorima i drugim sporazumima sa Evropom.
28. Ukidanje privilegija parlamentarnim predstavnicima. Uklanjanje posebne sudske zaštite za ministre i dozvola sudovima da procesuiraju članove vlade.
29. Demilitarizacija Obalske straže i protiv-pobunjeničkih specijalnih jedinica. Zabрана policiji da nosi maske i vatreno oružje tokom demonstracija. Promena u obuci policije tako da se podvuče socijalna tematika poput imigracije, droga i društvenih činilaca.
30. Garantovanje ljudskih prava u centrima za zadržavanje imigranata.
31. Olakšavanje ponovnog sjedinjavanja imigrantskih porodica.
32. Ukidanje kazni za konzumiranje droga, u korist borbe protiv šverca droge. Povećanje finansiranja centara za odvikavanje.
33. Regulisanje prava na prigovor savesti u zakonima o regrutaciji.
34. Povećanje finansiranja javnog zdravstva do prosečnog evropskog nivoa. (Evropsko pokrivanje je 6% BDP-a, u Grčkoj je 3%).
35. Ukidanje plaćanja zdravstvenih usluga od strane građana.
36. Nacionalizacija privatnih bolnica. Ukidanje privatnog učešća u nacionalnom zdravstvenom sistemu.
37. Povlačenje grčkih vojnika iz Avganistana i sa Balkana. Da nema grčkih vojnika van naših sopstvenih granica.
38. Ukidanje vojne saradnje sa Izraelom. Podrška stvaranju palestinske države unutar granica iz 1967. godine.
39. Pregovori o stabilnom sporazumu sa Turskom.
40. Zatvaranje svih stranih baza u Grčkoj i istupanje iz NATO.

(Preveo Filip Šaćirović iz redakcije Crvene kritike, www.crvenakritika.org)

Извор: <http://www.nspm.rs/hronika/grcka-program-sirize-u-40-tacaka.html?alphabet=l>
(последња посета: 1. 4. 2015).

ЛИТЕРАТУРА

- Дузинас, К. „Успех СИРИЗЕ од кључног значаја за Србију“. *Политика* 26. 3. 2015, 4.
- Дузинас, К. „Неолиберализам није завршна фаза развоја.“ *Данас* 21. 3. 2015, XIV–XV.
- Жижек, С. и С. Хорват. *Шта Европа жели?* Београд: Лагуна, 2014.
- Митровић, Љ. *Транзиција у периферни капитализам*. Београд: Институт за политичке студије, 2009.
- Митровић, Љ. *Геополитичка транзиција Балкана*. Нови Сад: Прометеј, 2014.

THE “THREAT” OF SYRIZA OR WHERE THE EU IS GOING TO

Summary: The paper problematizes the phenomenon of the election victory of Syriza in Greece, its causes, and its consequences for the EU. It focuses on its structural determination and on how it is presented by the media, namely as a new threat for the entire EU.

The paper puts forward the view that SYRIZA, as a movement of dissatisfied masses / voters, is a consequence of the contradictions and the crisis of contemporary capitalism and of the EU itself. So the real question is: Where is the EU going to? The paper analyses the reasons for abandoning the social-democratic model and the consequences of uncritical application of the neoliberal development strategy. The paper makes a point that if the EU does not return to the social-democratic model, social and regional inequalities will initiate the emergence of social movements such as Syriza all over the EU. It is to be expected that in the foreseeable future the various contractions of capitalism and the renewal of the social question in the EU will bring about new social and political leftist movements as agents of anti-systemic action.

Key Words: Syriza, the EU, neoliberalism, social movements, the political left.